

Digitalnikano beršikano ververipe

Auktorija: Authors: Danijela Birt, Jadranka Brkić-Vejmelka, Ines Cvitković Kalanjoš,

I komparacia e beršikane ververipasko si verver ano sahno sundal thaj ani Europa. Misaleske, o rodljaripe sikavel kaj e phureder Europake manuša labaren o internet hareder katar peske amerikake kolege. Isi thaj ververipe maškar i lunali rig thaj utarig e Europaki ki relacia e khamali rig thaj tati rig e Europaki, ko so von harider labaren e digitalnikane servisia. Sako them trubul te anel zakonura thaj normative save so anen buvljaripe e informaciake thaj komunikaciake tehnologiako thaj den e dizutnenge čačipen ke informacie kote te oven. Sar amalnikano aspekto ko nakhavipe e digitalnikane bijekhipasko, trubul te ovel vazdime i minsa vašo trubutnipe e sikljovipasko e phirnipango ano labaripe e neve tehnologiako thaj te del dumo e kišle grupen sar so si e phureder dizutne ko labaripe e neve tehnologiako.

Kadaleske keren pe sa buteder rodljaripa save so keren buti e digitalnikane tehnologiasa te šaj te hačarel e demografikane piktore e labarnenge, vaj pale te len ko dikhipe lengo beršipe, polo, than dživdipasko, o levelo e sikljovipasko thaj leipasko. Pakjal pe kaj akala kategorije keren asari ko digitalnikano ulavdipe vaj pale bijekhipe.

Jekh katar e klidarde faktoria ko digitalnikano bijekhipe si o isipe e phirnipango ko labaripe e neve tehnologiengo. Schaarschmidt thaj av. (2012.), dende pestar sa te dikhen e beršikane ververipa thaj lengo džanlipe vašo arakhipe e terminirime inovativnikane digitalnikane kulture sar thaj pašikane sikljovipaskere aktivipa e terneder manušengi. O Auktoro Van Dijk vakerel kaj majbare džanlipastar si e phirnipa: operativnikane, formalnikane, informaciake, komunikaciake, kreativnikane thaj strategikane, a o digitalnikano bijekhipe definirinel ke ververipe ano isipe e upre vakerde phirnipango. Dureder, ano pesko teksto vakerel e averipa e bijekhipaske: resipe dži i digitalnikani tehnologija, phirnipa e labaripasko ki digitalnikani tehnologija thaj korkoripasko labaripe e tehnologiako. (Van Dijk, 2014., S. 140).

Te ginidansa kaj i buti ani relacia terno mamuj phuro, adava anel kaj buti si but sadani. Ko labaripe e digitalnikane instrumentongo isi nekobor faktoria: polo, amalnikano-ekonomikano trujalipe, levelo e sikljovipasko thaj lokacia (ruralnikano-urbanikano). Bare džanlipastar si thaj o resipe e webosko, linkipe thaj kompjuteria, kerdipe e trujalipasko, senzibilizacia e dizutnengo, thaj motivacia vašo labaripe. Kadaleske o biformalnikano sikljovipe e phureder manušengo (prekal kursia thaj seminaria) si šukar praktika. Misal si te den pe bilovenge kursia vašo labaripe e kompjuteronge ani organizacia e birajikane khedinengo vaj aver instirucie (I Dizaki biblioteka Zadar si jekh katar e šajutne misala).

But phureder, saven nanaj majneve digitalnikane džanipa, isi len riziko te oven marginalizirime ane sa e aspektoja e dživdipasko. Isi misala, ulavde kana sas o COVID-19 ane save i džuvli, sava na sas aplikacia vašo pokinipe prekal mobitelo lovenca si nasulime katar e servisoski rig ano savo trubulas te pokinel o xardžipe. Ani aver čipota, phureder Kinezo bizo telefono si rudjinkerdo te ikljovel katar o buso kana e šoferoske na sikavdas pesko sastipasko kodo katar aplikacia so labarel

pe ke putarde thana. Akala incidentia den amen liparipe ke sa e barder digitalnikane čučipa save so e phureder manušen čhiven len ki bilači situacia.

(<https://bigthink.com/the-present/digital-divide-age-gap>).

Kadaleske so phurjoven e manuša, ani Europa, Kina thaj barvalo sundal, o digitalnikano čučipe si baro problemo. Kadaleske so isi barjovipe e digitalizaciako ano sundal, nanaj čamjalo te ovel vakerdo kaj varekon si „but phuro“ vaši tehnologija vaj pale kaj i tehnologija si sade „e ternenge“. Globalnikane, e tehnologikane firme mangel te sikaven e phurederen, deindoj len direktnikano dendo dumo ane bikinlina savende kinen thaj te keren lende digitalnikano pokinipe. Sa pobuter anglikerde tehnologije adaptirinen e phurederen, te šaj te keren lenge šukareder o dživdipe, savo avel katar i Agenda katar Davos 2021.

Sar so vakeren Dimić-Vrkić (2014), trubul te ova minsale trubutnipasko vašo kontinuirime deipe ano sikljovipe e ternenge kadaleske so e neve tehnologije but sig ovena averkerde thaj džipherde, džikaj katar aver rig trubul te ovas minsale ko trubutnipe e bareder maškargeneraciengo solidarnipe thaj te cxidas o tiknjaripe e ulavdipasko (Dimić-Vrkić, 2014, S. 421).

E generaciako čučipe ano labaripe e digitalnikane servisongo isi kadaleske so e terneder generacie si putarde vašo labaripe e neve tehnologiengo, numaj si phandle e varesave sikljovipaske thaj kulturnikane kapitalosa. Trubul te phandas kaj e tiknjaripasa e digitalnikane bijekhipasko ka tiknjaras thaj o amalnikano bijekhipa. (Krištofić, 2007).

Literatua

Dimić- Vrkić, J. (2014). Problem digitalne podjele. *Napredak*. S. 419-433.

Krištofić, B. (2007). „Digitalna nejednakost“. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*. 45(2), S. 165-182.

Schaarschmidt, N.; Dietsch, S. & Köhler, T., (2012): Mind the gap! High School students' attitudes toward computer-based learning; In: Bogazici University (Hrsg.). *Proceedings of the 11th International Conference on Information Technology Based Higher Education and Training ITHET 2012*. Istanbul.

Van Dijk, J. (2014). *Digital skills: Unlocking the Information Society*. New York: Palgrave Macmillan.